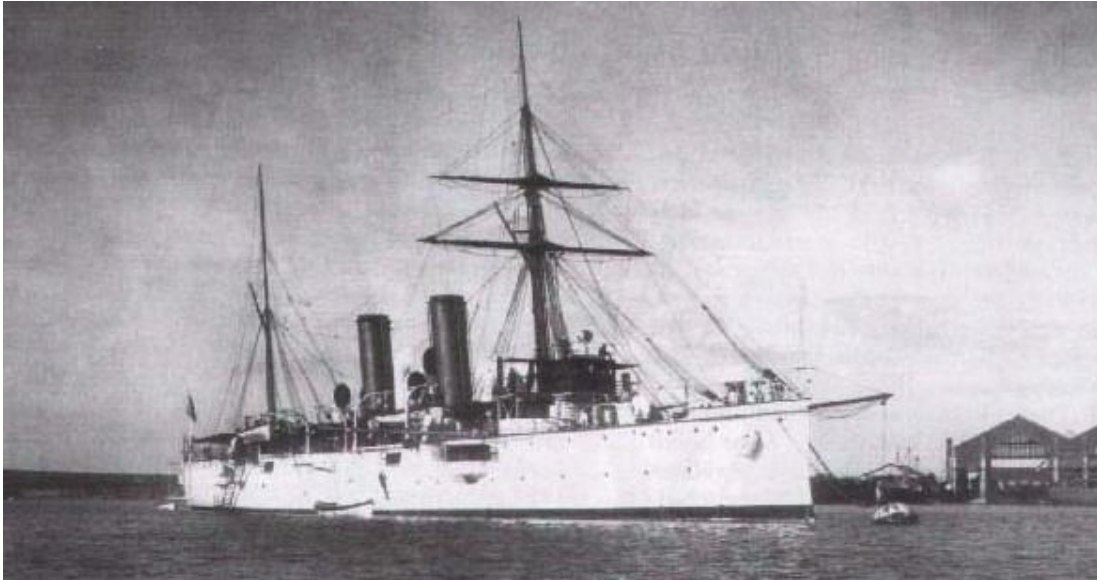

Az otrantói tengeri ütközet

Egy évszázaddal ezelőtt került sor arra a tengeri csatára az Adrián – az „olasz csizma sarkánál” lévő tengeri szorosban –, ahol a Horthy Miklós sorhajókapitány parancsnokolta osztrák-magyar flotta sikeresen áttörte az antant tengeri blokádját. Az – ekkor már harmadik – otrantói összecsapásra 1917. május 15-én került sor a Császári és Királyi Haditengerészet, valamint az antant hadiflottája között.

SMS Zenta

Az Osztrák–Magyar Monarchia hadiflottája 1915-ben aktívan részt vett a Szerbia elleni hadjáratban, ellenőrzése alatt tartva az Adria horvát és dalmát partvidékét, egészen a montenegrói tengerpartokig. Érdekességként jegyzem meg, hogy az első világháború számos tengeri csatájának első lövését osztrák-magyar hadihajó adta le, illetve az első tengeri csata is az Adrián zajlott.

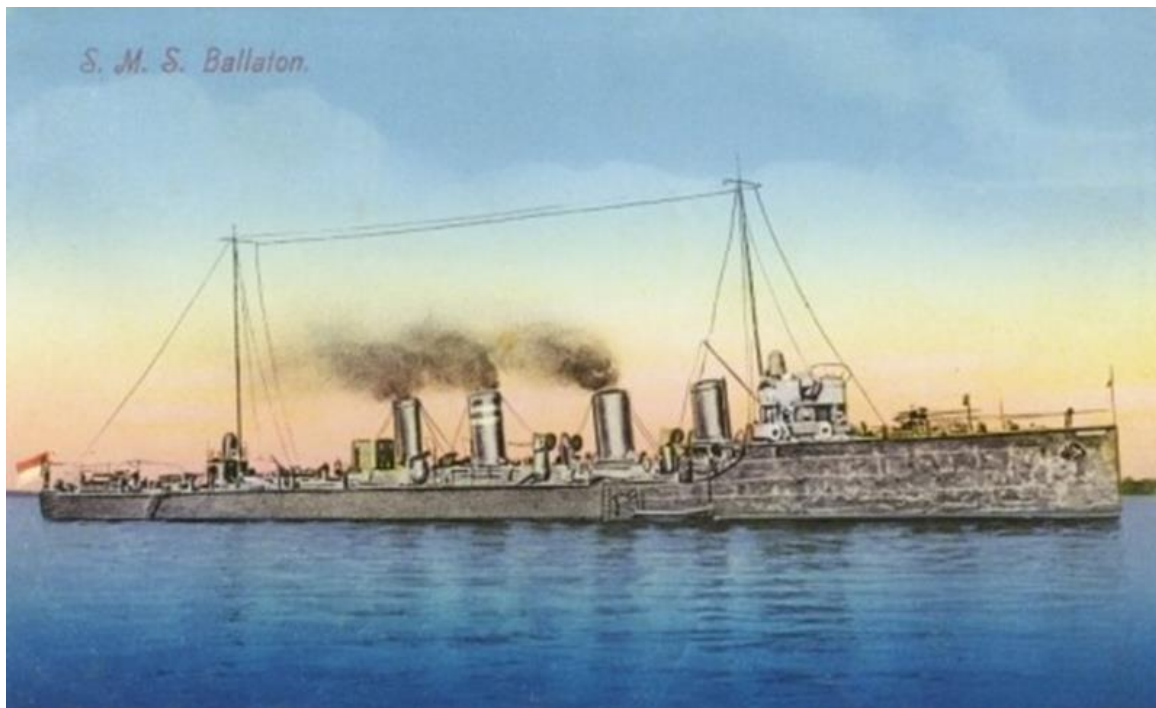

Az SMS Zenta – az „SMS” annyit tesz: „Őfelsége hajója” – 1914. augusztus 8. napján hajóágyúiból pergőtűz alá vette a montenegrói Antivar (ma Bar) kikötőjét. Két nappal később a cirkáló blokádszolgálat teljesítéséhez fogott, de néhány nap múlva francia hadihajók elsüllyesztették.

Ugyanis 1914. augusztus 16-án az SMS Zenta az SMS Ulan romboló kíséretében látta el feladatát, amikor egy 17 egységből álló francia-angol hajóraj támadta meg a két egységet. Az Ulannak sikerült elmenekülnie, a kiöregedett, lassú Zentának viszont erre nem lett volna esélye. Parancsnoka, Pachner Pál fregattkapitány tudta ezt, és ezért nem is menekült, hanem inkább szembeszállt a közeledő francia csatahajókkal.

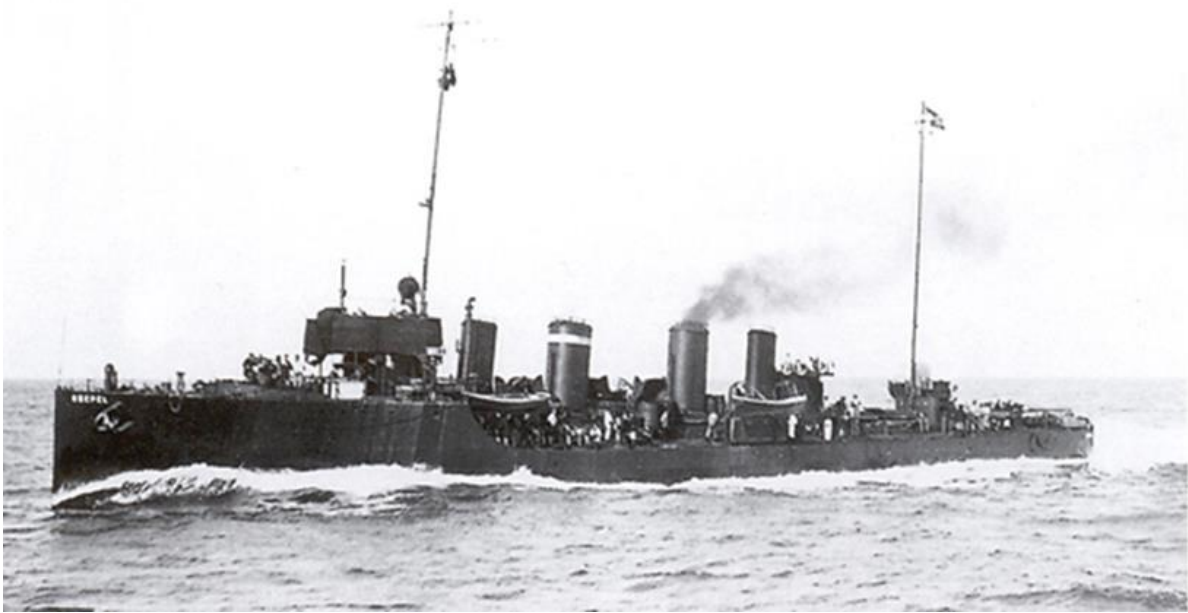

A világháború első tengeri ütközete negyed óra alatt lezajlott, a franciák néhány sortűzzel megbénították az SMS Zentát, majd addig lőtték tovább az irányíthatatlanná vált cirkálót, míg az el nem süllyedt. Mivel a vízben úszókat nem mentette ki senki, így a túlélők közel öt órás úszást követően érték el a partot és estek montenegrói fogságba.

Mikor Szerbiát legyőzték a központi hatalmak, az Adrián várakozó Császári és Királyi flottának nem akadt komoly feladata. Az antant nem kockáztatta meg, hogy benyomuljon az Adriára, és kétes

kimenetelű csatát kezdeményezzen a Monarchia flottájával. Az osztrák-magyar hajóhadat az is segítette, hogy ekkor már, az időközben lezajlott balkáni hadjárat során elfoglalt montenegrói, part menti erődök ütegeinél is monarchista katonák ültek, ahogy végig a dalmát és horvát tengerparton is. Egy esetleges antant támadás esetén az osztrák-magyar hajók valamelyik nagyobb kikötőhöz hajóztak, ahol biztonsággal horgonyozhattak le a partvédő ütegek hatalmas ágyúinak védelme alatt. Ezért az antant katonai vezetői úgy döntöttek, hogy inkább egy tengeri blokádot létesítenek az otrantói öbölben. A tengeri zár a dél-olaszországi Brindisitől indult Korfu szigetének északi csúcsáig, illetve onnan az albán partokig, hogy az osztrák-magyar hajóhad ne juthasson ki a Földközi-tengerre. A tengerszoros lezárására azért is volt szükség, mert 1915 márciusától egyre jelentősebb számú osztrák-magyar tengeralattjáró haladt itt át, a Földközi-tengeren található antant hajózási útvonalak elleni támadások céljából.

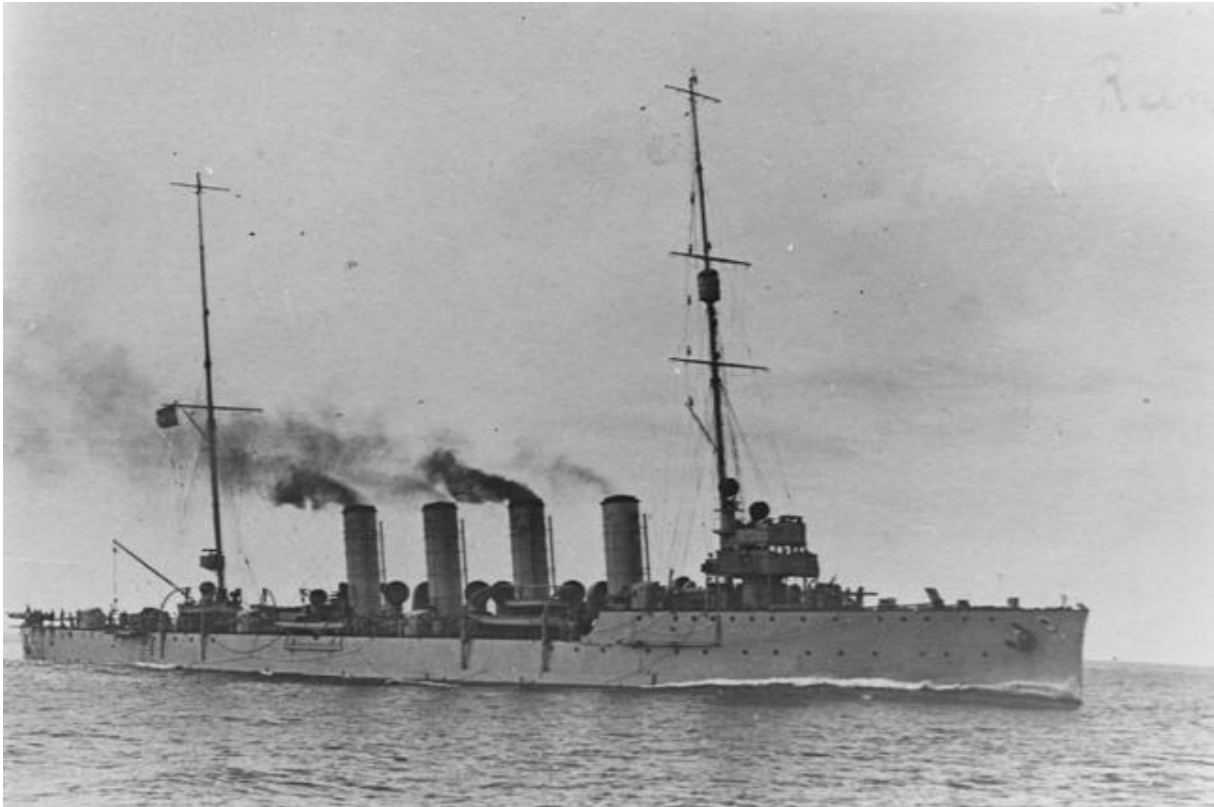

SMS Csepel

A tengerzárnak köszönhetően a császári és királyi hadiflotta nem volt képes jelentős befolyást gyakorolni az első világháború menetére, hiszen csak az Adriát uralhatta. Az otrantói-szorost lezáró tengeri blokádjelzőberendezésekkel és érintőaknákkal ellátott drótkötélhálót vontató, felfegyverzett halászgőzösökből – körülbelül 70 drifter – állt, amely őrhajók nyugatról keleti irányba haladva járőröztek, és általában féltucatnyian hajóztak egy-egy csoportban, folyamatosan a tengeri zár két végpontja között mozogva, vontatva eközben magukkal a tengeralattjárók ellen védő drótkötélhálókat is. Ezt úgy kell elképzelni, hogy a gőzösök húsz méter mélységbe leengedték, érintőaknákkal megtűzdelt, egy-egy kilométer hosszúságú halászhálókat vontattak, ezzel igyekezve megakadályozni a búvárhajók átkelését. Mivel rádióval voltak felszerelve, ezért a közelben tartózkodó brit, francia és olasz cirkálókat és rombolókat azonnal tudták értesíteni veszély esetén.

1917 februárjában – Anton Haus tengernagy halála után – IV. Károly magyar király Maximilian Njegovan tengernagyot nevezte ki a császári és királyi flotta parancsnokának. Njegovan elhatározta, hogy megkísérli feltörni az otrantói tengerzárát. Ennek megvalósítására 1917 kora tavaszán, az akció vezetésére kiválasztott Horthy alapos tervet készített. Ennek az elhatározásnak az is oka volt, hogy egy új, megerősített tengeri zár kiépítéséhez fogott az antant, amelyről Csonkaréti Károly hadtörténész

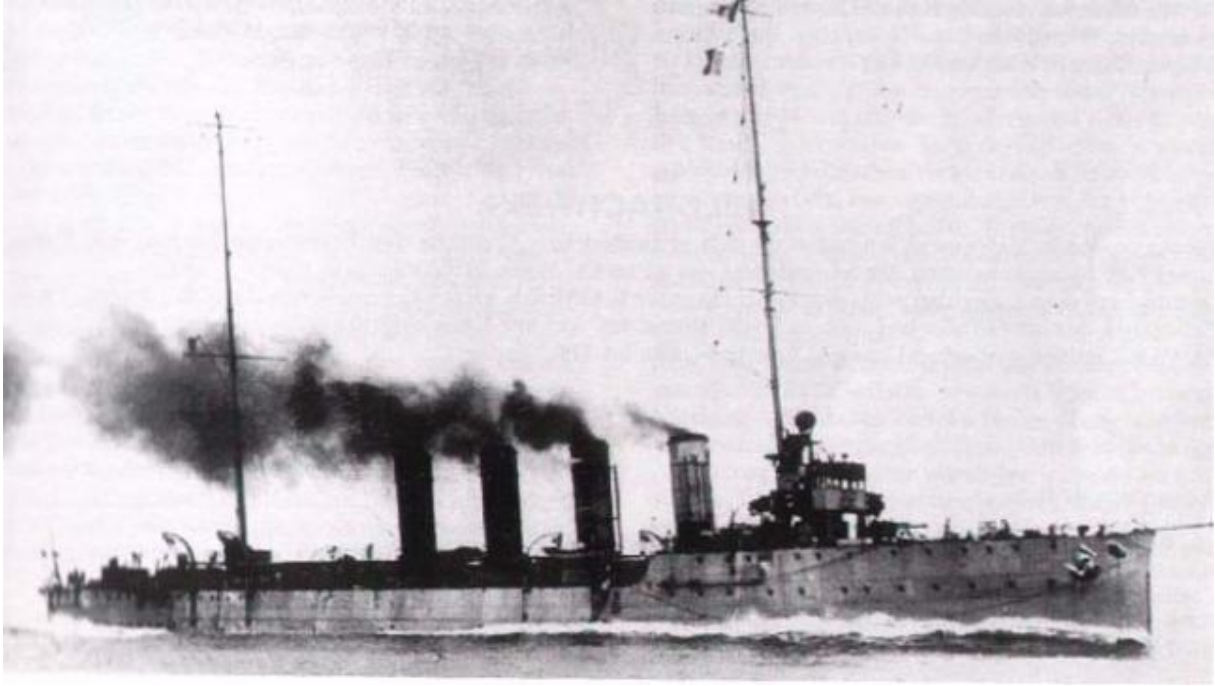
„Horthy, a tengerész” című kötetében (Budapest, 1993) ezt írta: „...hozzáfogtak egy 66 km hosszú, egyenként 2200 méteres, 50 méter mélyre nyúló, szilárd hálórendszer kiépítéséhez, amely az Otranto-fok előtti aknazártól Fano-szigetig húzódott volna. Az acélsodrony hálót több mint 400 bója és 100 horgony rögzítette úgy, hogy a háló felső pereme 10 méterrel került a víztükör alá. Brindisi magasságában 8-10 romboló, a Saseno-sziget körül pedig ugyanennyi naszád látta el az őrszolgálatot. Két hajó megfigyelő léggömbbel cirkált. Délen ugyancsak két léggömb és számos tengeralattjáró-vadász őrködött. [...] Ezen a hálórendszeren akadt fönn és tűnt el a cs. és kir. U 30-as tengeralattjáró 1917. március 31-én, teljes magyar tisztikarral, s még a régi rendszerű záron 1916. május 13-án a cs. és kir. U 6, amelynek személyzetét az őrhajók kimentették.”

SMS Novara

A tengeri blokád elleni támadásra az osztrák-magyar hadiflotta legkorszerűbb és leggyorsabb hadihajóit, a teljes Helgoland-hajóosztályt támadásra vezényelték. Az SMS Novara, az SMS Helgoland és az SMS Saida cirkálók adták a támadó csoport magját, őket segítették az SMS Balaton és az SMS Csepel rombolók. 1917. május 15-én, a hajnali órákban tűnt fel a három cirkáló a tengerszorosban, és a hajnal első fénysugarai megjelenésekor azonnal tüzelni kezdtek a későn ocsúdó drifterekre. A tengeri csatára gyengén felfegyverzett őrhajóknak nem sok esélyük volt a három cirkáló ellen, a hadi helyzet is ekként alakult: tucatnyi őrhajó elsüllyedt, másik tíz pedig súlyosan megrongálódott. Az őrhajókon ötven fő vesztette életét, hetvenkét ember pedig, akiket a cirkálók kimentettek, fogságba esett.

Eközben a Csepel és a Balaton rombolók egy olasz romboló által kísért, két hajóból álló teherkonvojra bukkant, amelyek elsüllyesztése után a két császári és királyi romboló a három osztrák-magyar cirkáló felé vette az irányt, az erők egyesítése céljából. Ekkor azonban, két brit cirkáló és öt olasz romboló bukkant fel északi irányból, és tucatnyi kilométer távolságba érve, tüzet nyitottak rájuk. A Csepel és a Balaton az albán partok felé kanyarodva elszakadtak a lassabb cirkálóktól, majd kilőtték a még mindig üldöző Aquila torpedórombolót, és behajóztak Cattaróba (a mai, montenegrói Kotor).

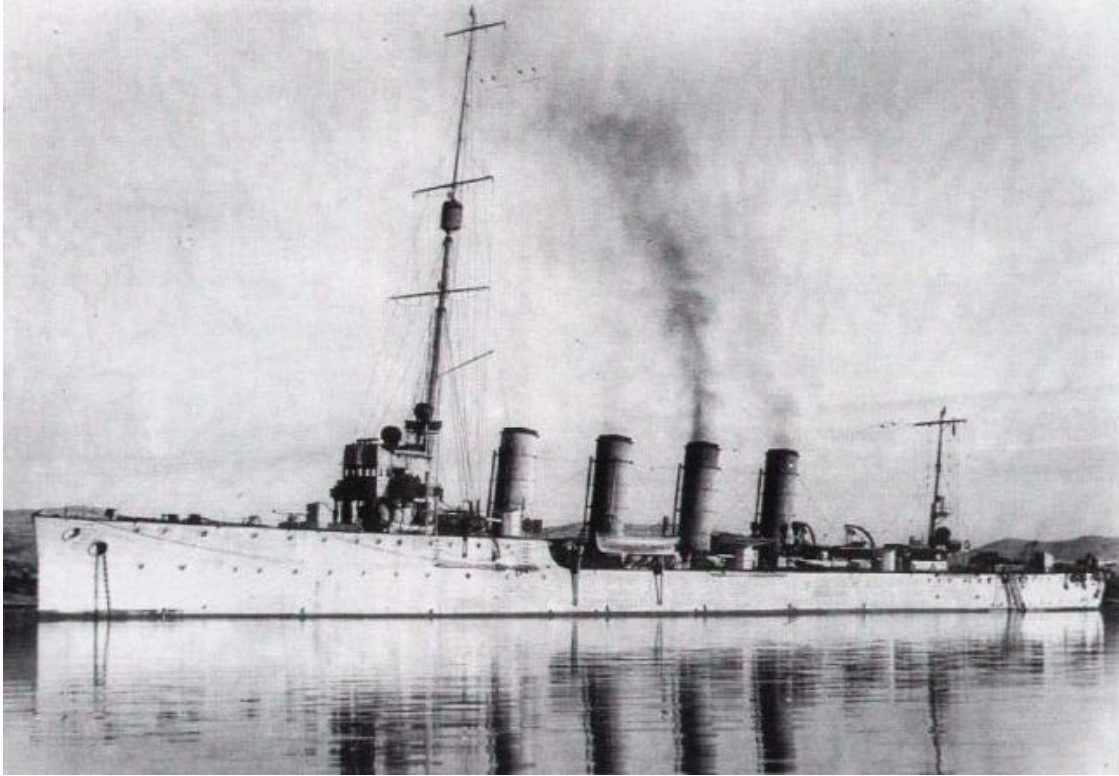
SMS Helgoland

Az antant flotta ezután fedezte fel Horthy hajóinak helyzetét, és rögvest rájuk is támadtak. A csata délelőtt fél tíz körül bontakozott ki, mikor az egymástól 8 – 10 kilométerre tartózkodó hadihajók tüzet nyitottak egymásra. Horthy úgy döntött, hogy közelebb kerül az ellenséges hajórajhoz, hogy 10 centiméteres hajóágyúinak tüze eredményesebb legyen, ezért ködgránátok kilövésével burkolódzott láthatatlanságba, majd az antant egységeket négy és fél kilométerre megközelítve, újabb tűzpárbaj alakult ki.

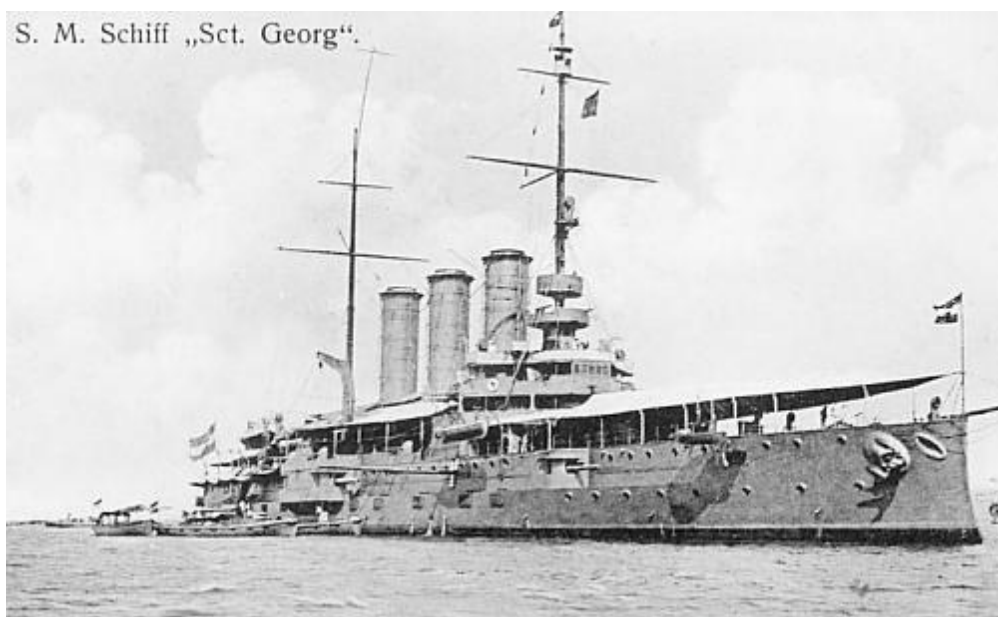
Nagybányai Horthy Miklós sorhajókapitány a Novara parancsnoki hídján.

Ebből az antant hajók kihátráltak, hogy ismét felvehessék a számukra ideális, nyolc – kilenc kilométeres távolságot, ugyanis az antant hadihajói 15,2 centiméter átmérőjű lövegekkel voltak felszerelve, vagyis Horthyék lőtávján kívülről is belőhették az osztrák-magyar hajókat. Az első komolyabb sérülést az SMS Helgoland kapta 9 óra 50 perckor, majd fél óra múlva az SMS Novara tornya mögé csapódott be egy gránát, melynek következtében Szuborits Róbert első tiszt hősi halált halt. A repeszekről Horthy több helyen megsebesült, majd rövidesen az eszméletét is elvesztette.

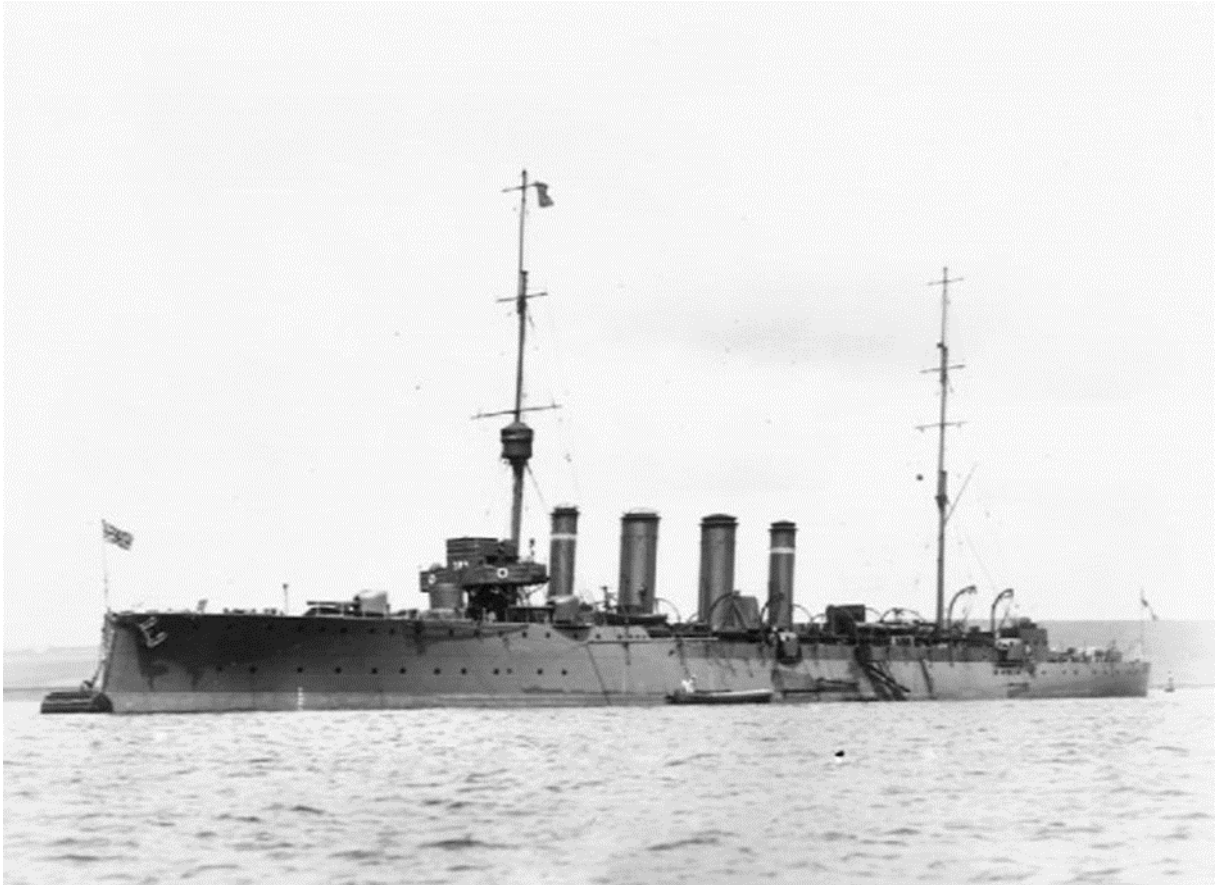

SMS Saida

Amikor Horthy magához tért, ismét átvette a parancsnokságot, az SMS Novara irányítását pedig Stanislaus Witkowsky sorhajóhadnagyrá bízta. Ezután az SMS Saidát is találat érte, amely megölt egy tengerészt, többeket pedig megsebesített.

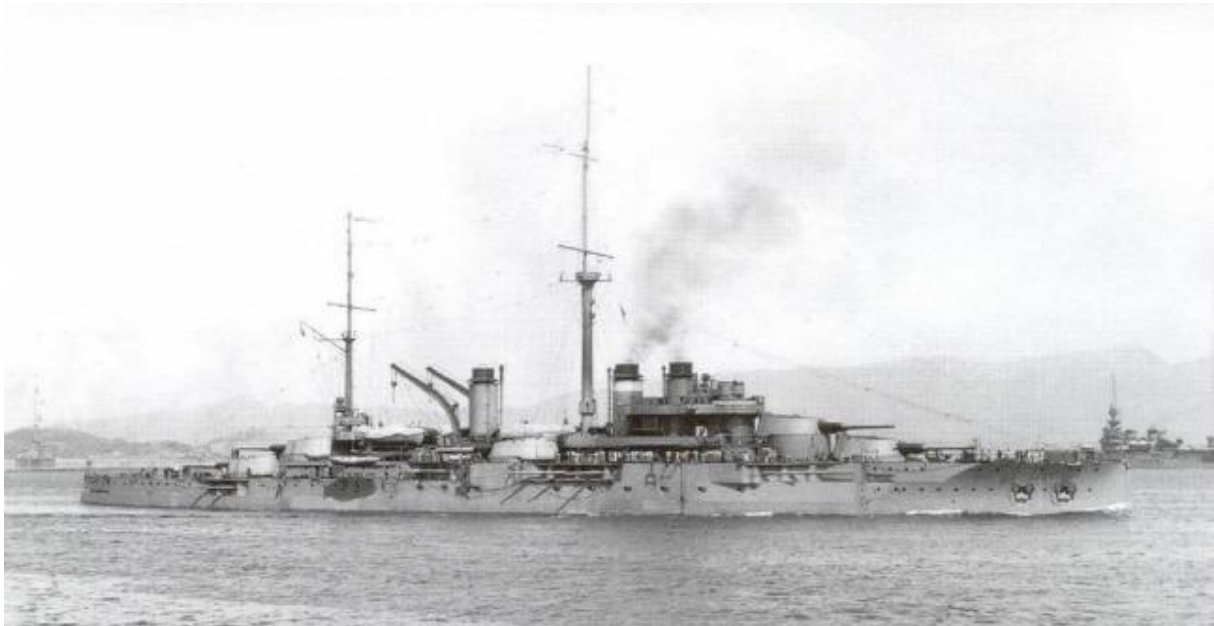
A Helgoland ekkor pergőtűz alá vette a brit Dartmouth-ot, hogy tehermentesítse a Novarát, majd megjelentek a Monarchia időközben riasztott tengerészrepülői, amelyek légi csatát vívtak az ellenséges gépekkel és támadásukkal merülésre kényszerítettek egy antant-tengeralattjárót is. Ugyanekkor a Cattarói-öbölnél tartózkodó osztrák-magyar erősítés is felszedte a horgonyt, és a rombolókból és torpedónaszádokból álló hajóraj, az SMS Sankt Georg páncélos cirkáló vezetésével Horthyék támogatására indult.

HMS Dartmouth

A csata közben az osztrák-magyar cirkálók folyamatosan észak-kelet felé haladtak, a felmentésükre küldött monarchista hajóegység irányába. Fél tizenegy körül az SMS Novara újabb találatot kapott, amelytől a tizenhat kazánjából nyolc leállt és ennek következtében a hadihajó 10 óra 55 perckor mozgásképtelenné vált. Az antant flotta azonban hirtelen tüzet szüntetett, hogy felkészüljön az SMS Sankt Georg által vezetett osztrák-magyar felmentő egységek fogadására. Az egyik olasz romboló még egy utolsó támadást indított az SMS Novara ellen, ezt azonban heves ágyútűzzel sikerült visszaverni. A Saida vontatni kezdte az SMS Novarát, és egyre távolodtak az ellenségtől, mikor az antant flottához erősítés érkezett, és így a már három cirkálóból és nyolc rombolóból álló antant hajókötelék, déli 12 óra előtt mintegy fél órával újra támadásba lendült.

Az újramezdődött tüzérségi párbaj eredmény nélkül zárult, ugyanis a távolban feltűnő osztrák-magyar erősítés láttán az antant hadihajói 12 óra után néhány perccel elhajóztak Brindisi irányába. Csonkaréti szerint ez volt az utolsó roham. *„Már ekkor tudták, hogy nagyobb erők közelednek a gyorscirkálók megmentésére, segítségére. Az ellenség 12 óra 7 perckor beszüntette a tüzet, dél felé fordult és Brindisi irányában elvonult.”* Az üldözésükre induló német U 89-es tengeralattjáró megtorpedózta a vezérhajójukat, majd a biztosítására kifutott francia rombolót pedig elsüllyesztette.

Coubert-osztályba tartozó francia csatahajó, a Jean Bart

Az osztrák-magyar flotta Tegethoff-osztályú csatahajói a pulai hadikikötőben

A tengeri csatában a Monarchia 15 tengerészt vesztett, míg az antant 83 katonája esett el, számos tengerész megsebesült, illetve a hullámsírba merült az antant hatalmak két rombolója, 2 szállító gőzöse és 12 őrhajója is. Komolyabban megrongálódott az SMS Helgoland és az SMS Novara, míg az antant részéről a HMS Dartmouth cirkáló és tíz további őrhajó.

Dr. Papp Attila